

ui, nomine, ut si alienis ritibus & appellationibus fuerint
 innocati, & aures habeant structas, & piaculis nos te-
 neant inexpiabilibus obligatos. Quare si uobis liquet, in
 sublimibus palatijs cœli habitare, cōsistere multitudinem
 istam, quam enumeratis deorum, in unius proloquijs fini-
 bus cōuenit uos stare: nec per uarias distractos, repugnan-
 tesq; sententias fidem ipsis rebus, quas struitis, derogare.
 Si Ianus est, Ianus sit: si Liber est, Liber sit: si Summanus,
 Summanus sit: hoc est enim confidere, hoc tenere, explo-
 ratæ in rei cognitione defigi, nō more cæcorum atq; errā-
 tium dicere, Nouensiles Muse sunt, Trebiani quinimmo
 dii sunt, immo nouennarius numerus, subuersarum potius
 urbium præfides, & in id periculum ducere res tantas, ut
 dum alios tollitis, & reponitis alios, possit iure de cun-
 ctis, an sint ulla in parte, dubitari.

ARNOBII DISP V=
 tationum aduersus Gentes
 Liber quartus.

NTERROGARE uos libet, ip-
 sosq; ante omnia Romanos dominos rerū
 ac principes, utrūne existimatis pietatē,
 cōcordiam, salutē, honorem, uirtutem, sc-
 licitatem, ceteraq; huiusmodi nomina, quibus aras uide-
 mus à uobis cū magnificis exedificatas delubris, uim ha-
 bere diuinam, cœliq; in religionibus degere: an ita ut asso-
 let dici causa, ex eo, quod optamus & uolumus bona ista
 nobis contingere, superiorum retuleritis in censum? Nam
 si uerba existimantes hæc cassa, & nullius substantiæ no-

mina, diuinis tamē in regionib. cōsecratis: erit uobis uidē-
 dum utrumne istud puerile sit ludicrū, an uestrorū ad nu-
 minum delusione spectans, quibus cōequatis & adiungi-
 tis inanium figmenta uerborū? Sin autē ex animi certiore
 sententia deos esse & hęc rati, tēplis & puluinariibus ho-
 norastis, inscitiam nostram ut doceatis oramus, uictoria,
 pax, æquitas, & cætera quæ in superiorib. dicta sunt, qua
 nam ratione, qua uia intelligi possunt dij esse, atq; ad supe-
 rorū concilium pertinere? Nos enim (nisi forte cōmunem
 tollitis nobis atq; eripitis sensum) nihil horum sentimus et
 cernimus habere uim numinis: neq; in aliqua cōtineri sui
 generis forma: sed esse uirtutē uiri, salutem salui, honore
 honorati, uictoris uictoriā, concordis concordiam, picta-
 tem pij, memoriā memoris: feliciter uero uiuentis ac sine
 ullis offensionibus felicitatē. Quod à nobis uerissime dici
 ex cōtrarijs promptū est oppositionib. noscitur, infelici-
 tate, discordia, obliuioe, iniquitate, impietate, ignauia pe-
 ctoris, & ualetudine corporis minus fausta. Ut enim hæc
 accidunt, hominū quæ sunt posita in actionibus affectibus
 fortuitis, ita quod illis aduersum ex qualitatis. benigno-
 ribus nominatur, in alijs necesse est hæreat, ex quibus ita
 formatis figuratio ista cōcepta est nominū. Nā quod nobis
 cæterus ignotorū aliās inducitis deorū, existimare nō pos-
 sumus, utrumne istud serio, atq; ex rei cōperta faciatis si-
 de: an fictionib. ludentes castis ingeniorū lasciuialis luxu.
 Quod abiectis infantib. pepercit lupa nō mitis, Luperca,
 inquit, dea est auctore appellata Varrone. Ex rerū ergo
 prouentu, non ex ui naturæ dea ista est prodita: & postq̃
 feros morsus immanis prohibuit bellua, & ipsa esse hoc
 cœpit,

cepit, & ipsius nominis significantiam traxit? aut si fuit
iam dudum dea, prius quam Romulus nasceretur & frater:
cuius fuerit nominis atque appellationis expromite. Pra-
stana est (ut perhibetis) dicta, quod Quirinus in iaculi mis-
sione cunctorum praesiterit uiribus: et quod Tito Tatio,
capitolinum ut capiat collem, uiam pandere atque aperire
permissum est: dea Panda est appellata, uel Patica. Et haec
ergo nunquam fuerant numina: & nisi Romulus tenuisset
teli traiectione palatium, neque Tarpeiam rupem rex Sabinus
potuisset accipere, nulla esset Pantica, nulla Prastana? Et
si ad has dicitis ante sui causam fuisse cognominis, quod
in priore quaesitum est capite, cuius & haec fuerint uoca-
minis indicate. Pellendorum hostium dea potens Pellonia
est: quorumnam (nisi molestum est) dedite. consistunt partes,
atque inter se cominus armorum collatione decernunt: et haec
illi est pars hostis, et illa huic hostilis: quos ergo Pellonia,
cum hinc & inde pugnabitur, pellet, aut in gratiam cōces-
sura est quorum: cum utriusque debeat parti sui nominis uires,
officiumque prestare. Quod si utriusque fecerit, id est partibus
si utriusque fauorem ac suffragium commodarit, nominis sui
uim perdet, quod partis unius impulsione formatum est.
Nisi forte dicitis, Romanorum tantum est dea haec, & cum
solis Quiritibus faciens gratiosus semper opitulacionibus
presto est. esse quidem hoc ita, quod nomini fauemus, opta-
mus: at quaestionem non exigua res habet. Quod enim Ro-
mani deos possident peculiare, qui aliarum gentium non
sunt: & quemadmodum poterunt dii esse, si non omnibus,
quae ubique sunt gentes, aequabilitatem sui numinis exhibe-
bunt? & ubi quaeeso iam dudum Pellonia haec fuit, cum apud

furculas caudinas decus publicū subiugatum est: cū apud
 Thrasimenum lacum sanguinei cucurrere torrentes: cum
 Diomedis campi Romanis cadaueribus aggerati sunt: cū
 mille alia uulnera praeliorū innumeris accepta sunt cladi
 bus: dormiebat, stertebat, aut quod uilia facere consueta
 sint capita, in hostilia castra defugerat? Dij læui, et læuæ,
 sinistrarum tantū regionū sunt præsidēs, & inimici par-
 tium dexterarū. Quod quanā istud ratione dicatur, quo
 ue animi ensu, neq; ipsi nos assequimur, nec à uobis con-
 fidimus posse in aliquā lucem cōmunis intelligētia perdu-
 ci. Iam primū enim mundus ipse per se sibi neq; dexterās,
 neq; læuās, neq; superas regiones, neq; imās, ueq; anticās
 habet, atq; posticās. Quicquid enim teres est, atq; ex om-
 ni parte rotunditatis solidæ conuexione cō-
 lūsum nullum
 habet initium, nullam finem: ubi finis, & initium nullum
 est, esse aliqua portio sui nominis, & initium non potest.
 Itaq; cum dicimus dextera hæc regio est, & illa læua: non
 ad mundi habitū dicimus qui sui simillimus totus est, sed
 ad positionem nostram, situmq; reuocamus: qui informa-
 ti sic sumus, ut alia dextera, alia in nos dicantur esse læua:
 quæ tamē hæc ipsa quæ læua appellamus, et dextera alia,
 in nobis nihil habet perpetuū, nihil fixum: sed prout nos
 casus, atq; euentus collocauerit temporis, ita nostris sumūt
 ab lateribus figurationes. Si orientē solem respexero, car-
 do mihi frigoris, & Septētrio fit læuus: in quē si ora tra-
 duxero, erit mihi sinister Occasus, qui ab sole posterga-
 neus habebitur. Rursus uero si iccero plagam in occidua
 lumina, uocabulum sinistri Auster, & meridies trahet: in
 quam si me partem necessaria temporis circumegerit ra-
 tio

tio, fit ut oriens læuus immutata corporis conuersione di-
 catur. qua ex re poterit facillime recognosci, neque læua
 natura esse ulla, sed positionis & temporis, & prout no-
 stri corporis habuerit se situs rerum ad circumstantiã col-
 locatus. Quod cum ita se habeat, quanam ratione, quo pa-
 to sinistrarum partium dijerunt, cum easdem constiterit
 regiões modo dexterarum fieri, modo læuarum? Aut quid dexte-
 rarum meruerunt de immortalibus diis partes, ut sine ullis præ-
 fidibus degerent, quas esse faustas, & prosperis semper cum
 omnibus ediderunt? Lateranus (ut dicitis) deus est focu-
 rum & Genius, adauctiusque; hoc nomine, quod ex latercu-
 lis crudis ab hominibus caminorum istud exædificetur ge-
 nus. Quid ergo si argilla, aut materia fuerint quacunque
 alia fabricati socii? Genios non habebunt? & ab officio tu-
 tele (quisquis iste est Lateranus) abscedet, quod regni sui
 possessio non luteis constructa est formis? Et quid (quæso)
 ut faciat, præsidatum focorum deus iste sortitus est? Per hu-
 mani generis coquinas currit, inspicies & exploras qui-
 busnam lignorum generibus suis ardor in focolis excitetur:
 habitudinem fictilibus contribuit uasculis, ne flammarum
 disiliant uicta: curat ut ad sensum palati suis cum incur-
 ditatibus ueniant rerum incorruptarum sapes, et an rite
 pulmenta condita sint, prægustatoris fungitur, atque expe-
 ritur officio. Itane istud non fœdum, quinimmo (ut uerius
 dixerim) non cõtumeliosum, non impium, ad hoc tantum
 inducere deorum nescio quas fictions? nõ quas dignis ho-
 noribus prosequare, sed quas rebus turpibus, & infamibus
 præficias actioni? Etiamne militaris Venus castrisibus, fla-
 gitijs præsidet, & puerorum stupris? Etiamne Perfica una

est è populo numinū, quæ obscenas illas & luteas uoluptates ad exitum perficit dulcedine inoffensa procederes? Etiamne Pertunda, quæ in cubiculis præsto est, uirginalem scrobem effodientibus maritis? Etiamne Mutunus, cuius immanib. pudendis, horrentiq; fascino, uestras inequitare matronas, & auspicabile ducitis, & optatis? Quod si minime uos admonent ad intellectum ueritatis respice: nec ex ipsis saltem potestis nominibus noscere inanissimæ superstitionis figmenta hæc esse, & falforum imaginationes deorum? Putationibus arborum Puta (inquit) præsto est, rebus petendis Peta: Deus nemorum Nemestrinus est: Patellana numen est, & Patella, ex quibus una est patefactis, patefaciendis rebus altera præstituta: Nodutus dicitur deus, quia ad nodos perducit res satas: & quæ præst frugibus ferendis, Noduterensis: ab erroribus uiarū dea Vibilia liberat: in tutela sunt Orbonæ orbatī liberis parentes, in Neniæ, quibus extrema tempora. Nam quæ durat & solidat infantibus paruis ossa, Osilago ipsa memoratur. Mellonia dea est pollens potensq; in apibus, mellis curans custodiensq; dulcedinem: Dicite (ò quæ so ut ita uobis propitiæ faueant, Peta, Puta, Patella) si omnino nõ essent apes ullæ in terris, aut si exos humanum, uelut quidam uermiculi nasceremur, dea Mellonia non esset: aut Osilago solidatrix ostium nomē proprium nõ haberet? Etenim quæro, & rogitō, utrumne uobis uideantur antiquiores dii esse natura, tempore, uetustate, an homines, an apes, fruges, uirgulta, & cetera? Dubitabit hominum nemo, quin innumeris dicatis deos etatibus, seculis, cuncta quæcunq; sunt anteire, Quod si habet se ita, qui fieri

per

per rerum naturam potest, ut ex rebus postea procreatis acciperet nomina ea, quæ sunt priora temporibus? aut tute las sortiretur earum dij reru, quæ nondum essent genitæ, & in usum mortalib. attributæ? An nūquid iamduū sine nominibus dij erant, & postquā res nasci, terrisq; inesse coeperūt, his à uobis dignati sunt signis atq; appellationi bus nūcupari? Et unde scire potuistis quæ nomina singulis inderetis, cū esse illos ignoraretis omnino, aut inesse potentis his certas: cū esset uobis similiter nesciū, quisnam eorum quid posset, & cui rei deberet pro sui numinis potestate preponi. Quid ergo (inquitis) hos deos nusquam esse gentiū indicatis, & falsis opinationibus constitutos? Non istud nos soli, sed ueritas ipsa dicit, & ratio: & ille cōmunis, qui est cunctis in mortalibus, sensus. Quis est enim qui credat esse deos Lucrios, et lucrorū cōsecutionibus præsidere, cū ex turpibus causis frequētissime ueniāt, & aliorum semper ex dispen dijs cōstent? Quis Libentiam, quis Liburnum libidinum superesse tutelis, quas iubet sapiētia fugere, & quas mille per species propudiosa expeit & exercet obscœnitas? Quis Limentinum, quis Limam custodiam liminum gerere, & ianitorum officia sustinere: cum fanorum quotidie uideamus, & priuatarum domorū conuelli & subruī: nec sine his esse flagitiosos ad lupanaria comœatus? Quis curatores obliquitatum Limos? quis Saturnū præsidem sationis: quis Montinum montiū? quis segnium Murciam? quis ad extremum deam Pecuniam esse credat, quam uelut maximū nomen uestre indicant literæ donare annulos aureos, loca in ludis atq; in spectaculis priora, honorū suggestus summos,

amplitudinē magistratus, & quod maxime pigri ament,
 securū per opulentias ociū. Quid si haberent in sedibus
 suos proprios praesides, ossa, mella, et limina, ceteraq; a-
 lia, quae uel cursim perstrinximus, uel nimietatis non at-
 tigitus tadio? licet consimili ratione mille alios deos in-
 ducere, qui rebus innumeris debeant suam curam, custo-
 diamq; praebere. Cur enim deus praesit nulli uni tantum-
 modo, non praesit cucurbitis, rapis, nō cumula, nasturtio,
 nō ficis, betis, caulibus? Cur sola meruerint ossa tutelam,
 non meruerint ungues, pili, ceteraq; alia locis posita in
 obscuris, & uerecundiorib. partibus? & sunt casibus ob-
 noxia plurimis, & curam magis deorū, diligentiaq; desi-
 derant. Aut si & has diciis partes suis agere sub tutelari-
 bus diuis, incipient totidem dij esse, quot res sunt: nec ex-
 plicabitur ratio, cur nō rebus omnibus diuinæ praesideāt
 curae. Si certas res esse, quibus praesint numina & prouide-
 ant, dixeritis: quid dicitis o patres nouarū religionum,
 qui potestati obscæne à nobis deos uiolari, & negligi sa-
 crilege clamitatis, quiritaminiq; contemni Larem Geniū
 focorum, Limentinū praesidem liminū, Pertundam, Perfi-
 cam, Noduterensem: & quia nō supplices Mutuno pro-
 cumbimus atq; Tutuno, ad interitū res lapsas, atq; ipsum
 dicitis mundū leges suas & constituta mutasse? At quin ui-
 dete, perspicite, ne dū talia cōfingitis monstra, taliaq; mo-
 limini, deos offenderitis certissimos (si modo sunt ulli, qui
 istius nominis mereantur sustinere atq; habere fastigium)
 nec propter aliam causam mala ista, quae dicitis, ferueāt,
 & quotidianis accessionibus inolecant. Cur ergo, è no-
 bis fortasse aliquis dixerit, esse falsos istos deos cōtendis,
 si in-

si inuocati ab haruspibus parent, & suis acciti nomi-
 bus ueniunt, & fidelia reddunt responsa querentibus: pos-
 sumus obtinere falsum esse quod dicitur, uel quod supersti-
 tionibus plenissima res tota est: uel quod multas quotidie
 predictionum uidemus, aut aliter cadere, aut in contrarios
 exitus frustrata expectatione torqueri. Sed sint (ut asseri-
 tis) uera nunquam tamen facietis fidem Melloniam (uer-
 bi causa) uel Limentinum inferere se fibris, & ad rerum,
 quas queritis, significantias aptare. Nunquid illorum ali-
 quando uidistis os, habitum, faciem? aut eadem hæc possunt
 in pulmonibus, aut iecusculis conspici? Nonne accidere, fie-
 ri (licet astu dissimiletis) potest, ut alter pro altero subeat,
 fallens, ludens, decipiens, atque inuocati speciem præstans?
 Si magi haruspicum fratres suis in actionibus memorant
 antiatheos sæpius obrepere pro ueris: esse autem hos quos-
 dam materijs ex crassioribus spiritibus, qui deos se fingant,
 nesciosque mendacis & simulationibus ludant: cur ratio-
 ne non pari credamus hic quoque subijcere se alios pro eis
 qui non sunt, ut & uestras opinaciones firmet, & sibi ho-
 stias cædi alienis sub nominibus gaudeant? Aut si sic acci-
 pere rei nouitate renuitis, unde uobis est scire, an sit unus
 aliquis, qui succedat pro omnibus quos inuocatis, parti-
 busque se cunctis locorum diuisionumque suppones, multorum
 uobis speciem diuorum præbeat & potestatum? Quisnam iste
 est unus? interrogabit. Forte possumus istum ueris aucto-
 ribus dicere: sed ne nobis fidem habere nolitis, Aegyptios,
 Persas, Indos, Chaldaeos, Armenios interroget, omnesque
 illos alios, qui in interioribus uiderunt & cognouerunt hæc
 artibus: iam profecto discetis, quisnam sit Deus unus, uel
 sub

sub eo qui plurimi, qui deos se fingant, & humani generis imprudentiā ludant. Iam dudum nos pudet ad eum locū uenire, in quo risum tenere nō possunt nō tantū pueruli, & procaces, uerum etiam serij, atq; in mores tetricos asperitate durati. Nam cū à doctoribus omnes nostris insinuatū acceperimus et traditū, in declinationibus deorū pluratiuos numeros non esse, quod essent dij singuli, nec cōmuniter ire p plurimos uniuscuiusq; nominis proprietates quiret: immemores uos facti, & pueriliū disciplinarum recordatione seposita, & cōplures sub diis uocabulis iisdem deos, & cum sitis aliās in eorum numero restrictiores, multiplices eos rursus cognominū societate fecistis: quam quidem olim partē iudicij acres utri, atq; ingenio perspicaci, tam sermone Italo explicuere, quam Græco. Et dare nobis cōpendium potuisset res ista, si nō & alios quos uideremus literarū esse istarū expertes: & insitutus à nobis sermo nos quoq; cōpelleret nonnihil de his rebus (quamuis ab illis sumptum, cōmemoratumq;) deprimere. Aiunt igitur Theologi uestri, & uetustatis absconditæ conditores, tres in rerū natura loues esse: ex quibus unus æthere sit patre progenitus, alter cœlo, tertius uero Saturno, apud inulam Cretam & sepulture traditus, & procreatus. Quinq; Soles, & Mercurios quinq; ex quibus (ui referunt) Sol primus Iouis filius dicitur, & ætheris habetur nepos: secundus Rea & Hyperione proditus genitore: tertius Vulcano, nō Lemnio, sed Nili qui fuerit filius: quartus Iabysi pater, quem Rhodi peperit heroicis temporibus Achanto: quintus Scythici regis, & uersipelis habetur Circes. nam Mercurius primus, qui in Proserpinam

Cicero de Nat. 7. 4.

pinam dicitur genitalibus adhinuisse subreētis, supremi
 progenies cæli est. Sub terra est alter, Trofonius qui esse
 iactatur. Maia tertius matre, & Ioue procreatus sed ter-
 tio: quartus soboles Nili est, cuius nomen Aegyptia gens
 horret & reueretur expromere. Quintus Argi est inter
 emptor, fugitiuus, atq; exul, & proditor apud Aegyptiū
 literarum. Sed & Mineræ (inquiūt) sicut Soles & Mer-
 curij, quinque sunt: ex quibus prima nõ uirgo, sed ex Vul-
 cano Apollinis procreatrix: Nili altera proles, et quæ ef-
 se perhibetur Aegyptia Sais. Saturni tertia est, et quæ u-
 sum excogitauit armorum: Iouis quarta progenies, quam
 Messenij Coryfiam nūcupant: & quæ Pallantē occidit
 patrem, incestorum appetitorē, est quinta. Ac ne longum
 uideatur, et nimium minutum, uelle capita ire per singula,
 aut ijdem Theologi quatuor esse Vulcanos, & tres Dia-
 nas, Aesculapios totidē, et Dionysos quinque, ter binos Her-
 cules, & quatuor Veneres, tria genera Castorū, totidēq;
 musarum, pinnatorū cupidinū trigas, & quadrigas apol-
 linariū nominum: quorū similiter genitores, similiter ma-
 tres, loca quibus nati sunt, indicant, & originem singu-
 lorum suis cum prosapijs monstrant. Quod si uerum &
 certum est, & ex rei cognitæ assueratione monstratur:
 aut omnes dii non sunt, quoniam plures sub eodem nomi-
 ne quemadmodum accepimus esse non possunt: aut si ali-
 quis ex his est, ignorabitur & nescietur: quia sit cōsimili-
 um nominum confusione cæcatus. Atq; ita per uos ipsos
 (quāuis fieri nolitis) efficitur, ut hæc sit religio conturba-
 ta: neque habeat finem certum, in quem dirigere se pos-
 sit, nullis elusa ambiguitatis erroribus. Fingite nos enim
 uel

uel auctoritate idonea motos, uel uiolētia terroris uestri,
 induxiffe in animum Mineruā (uerbi causa) acris uobis
 solennibus & riu uelle adorare uulgato: res si cum diui
 nas apparamus, aggredimurq; aris flammātib; sua red
 dere constituta, Mineruæ omnes aduolent, ac de istius no=
 minis possessione certantes poscant sibi singulæ appara=
 tum illum sacrorū reddi: quid in medio faciemus nos ani=
 mal tenue, uel in partes quas potius pij muneris officia
 transferemus? Dicet enim forsitan prima illa, quam dixi
 mus, meum nomen est Mineruæ, tum numen, quæ Apollī
 nem genui, quæ Dianam, & ex mei uteri foetu cœlum nu=
 minibus auxi, & deorum numerū multiplicauī. immo, in
 quiet quinta, Minerua tu sis, quæ marita, & puerpera to
 ties castitatis puræ immutata es sanctitate? Nōne uides in
 Capitolijs omnibus uirginaleis esse species Mineruarum,
 nec nuptiarum his formas ab artificibus cunctis dari? De
 siste igitur nomē iuris tibi asciscere non tui. Nam Miner=
 uam me esse genitore ex Pallante procreatam, testis om=
 nis est poetarū chorus, qui Palladem me nuncupat, deri
 uato à patre cognomine. Quid dicis (inquiet secūda hæc
 audiens) ergōne Mineruū nomen tu frers parriūda petu
 lans, & ex amoris in uesti contaminatione polluta? quæ
 dum te fucis, atq; artibus excolis meretricijs, iam patris
 in te mentem furialibus plenā cupiditatib; excitasti. Per=
 ge igitur, aliud tibi quære signū: nam mea res ista est, quā
 Nilus maximus fluminū aquis generauit ex liquidis, &
 in uirgineos habitus roris cōcretionē conduxit. Quod si
 fidem inquiris facti, Aegyptios & ego testes dabo, quo=
 rum Nili lingua dicor, Platonis testificāte Timeo. Quid
 deinde

deinde arbitramur fore? desistētne & illa Mineruā se dicere, cui Coryfasiæ nomen est, uel ex Coryfæ matris signo, uel quòd ex uertice summo Iouis parmam ferens emicuit, atq; armorū accincta terroribus? Aut illam quæ ter-
tia est, cesseram patientia nomen, & nō dictis talibus habituram rationē sui, & primarū arrogantiam refutatam? Itane tu audes maiestātē tibi mei nominis usurpare, quæ ex cæno & ex gurgitibus prodita, coagulataq; è limo sis? aut tibi tu alienam dignitatē assumis, atq; de uertice procreatam mentiris te Iouis, & rationē te esse mortali-
bus ineptissimis suades? ex capite conceptos filios procreat? aut, si arma quæ gestas procudi possunt & fabricari, in uertice ipsius cauo officina fabrilis fuit, incudes, mallei, fornaces, folles, carbones, & forfices? aut si uerum est quod asseueras, rationē te esse, desiste tibi nomen id, quod meum est, uindicare. nam quam dicis ratio, nō est species numinis certa, sed obscurarū intelligentia causarū. Si ergo (ut diximus) officia nobis adeuntibus religiosa Mineruæ adsint quinq; ac de huius nominis proprietate rixantes, sibi quæq; desideret aut thuris suffimēta libari, aut ex pateris aureis in seriam uina defundi, quo disceptatore, quo iudice controuersias tollemus tantas? aut quis questitor, quis arbiter ceruicibus tantis erit, qui inter personas huiusmodi, aut uindicias iustas dare, aut sacramenta conetur pronunciare non iusta? nōne potius ibit domum, seseq; abstinens ab negocijs talibus tutius esse arbitrabitur nihil horum contingere, ne aut uni dando, quod omnium est, inimicas efficiat cæteras, aut stultitiæ crimen incurrat, si id attribuat cūctis, quod esse oportebat unius? Pos-

sumus hæc eadē de Mercurijs, Solibus, imò de alijs omnibus, quorum numeros tenditis & multiplicatis, exponere. Sed satis est ex uno rationē in cæteris eandem esse scire: & ne forte prolixitas fastidium audienti e pariat, cessabimus ire p̄ singula: ne dū uos arguimus nimietatis, loquacitatis immodicæ suscipiamus & nos culpā. Quid dicitis ò isti, qui ad deorū nos cultū membrorum laniatib. inuitatis, & suscipere nos cultū uestrorum cōpellitis minimum. Possumus difficiles nō esse, si modo aliquid nobis dignum tanti nominis opinione mōstretur. Ostendite nobis Mercuriū, sed unum: date Liberum, sed unum: unā Venere[m], atq; unam similiter Dianam. Nam esse Apollines quatuor, aut tres Ioues, nunquā nobis facietis fidem: nec s̄ testem ipsum citetis Iouē, aut Pythium constitutis auctorem. Sed ex diuerso nescio quis unde inquit scimus, an explorata et cognita theologi scripturarint, an ut usum est, atq; sedit, libidinosam extulerint fictionem? nihil istud ad causam: nec sermonis istius in eo est ratio cōstituta, utrum ne res ita sint, theologorū ut indicant scripta, an aliter se habeant, & multo dissociatæ discrimine. nobis enim satis est rebus de publicatis loqui: neq; querere quid sit in uero, sed refutare, cōvincere id, quod in medio positum est, atq; opinatio cōcepit humana. Sed si mēdaces illi, uos, ueritas quæ sit, exponite, & irrefutabile aperite secretum. Et qui fieri pote est remotis magisterijs literarum? Quid est enim quod dici de immortalibus dijs possit, quod non ex hominū descriptis ad humanas peruenerit notiones? Aut quicquam uos ipsi de illorū ritibus potestis, & erimoniaijsq; narrare, quod relatū in literas nō sit, & scriptorū

com=

cōmentarijs publicatū: aut si ponderis existimatis nullius
 hæc esse, aboleantur omnes libri, quos de dijs habetis cō-
 positos theologorū, pontificum, nonnullorū etiam philo-
 sophiæ deditorū: quinimmo potius fingamus ab exordio
 mundi nullū aliquando mortalū meminisse de dijs quic-
 quam, experiri uolumus, & cupimus scire, an mutire, an
 hiscere deorū in mentione positis, an cōcipere eos mēte,
 quos in animis uestris nullius scripti informauerit notio.
 Cū uero nomina, & potētia illorū suggerentib. uobis li-
 bris addidicisse uos cōstet, iniquū est detrahere literis his
 fidem, quarū ea quæ dicitis testimonio atq; auctoritate fir-
 matis. Nisi forte hæc falsa, & ea, quæ à uobis dicuntur, e-
 rant uera. Quo argumento, quo signo? Cū enim homines
 utrinq; & qui hæc, & illa cōmentati sunt, fuerint: & de
 rebus incertis ab utraq; sit disputatū parte: arrogātis est
 dicere id quod tibi placeat esse uerū: quod uero animū læ-
 dit, id libidinis & falsitatis arguere. Per humani generis
 ira, atq; ipsius mortalitatis cōsortia, cū auditis & legi-
 tis, ex illo, atq; ex illa matre deus ille est proditus: nōnne
 animi uestri sensus tāgit humanū nescio qd dici, & ex ter-
 reni generis humilitate proficiscēs? Aut cū esse arbitrami
 ni uos ita, sollicitudinē cōcipitis nullā, ne offensionis aliqd
 apud ipsos (quōq; sunt) cōtrahatis deos: quod ex turpi cō-
 cubitu creditis, atq; ex seminis iactu ignoratā sibi ad lucē
 beneficijs obscœnatis exisse? Nos. n. (ne quis forte exi-
 stimet ignorare, nescire, qd istius nominis cōueniat digni-
 tati) sanē natiuitatis ex ptes deos esse oportere censemus.
 Aut si aliquos ortus habēt, à domino rerū ac principe, rā-
 tiōib. quas ipse nouit, ipsos ducimus atq; existimamus esse
 S 2 missos

missos, immaculatos, castissimos, puros, nescientes quæ sit
 fœditas ista coeundi, & usq; ad illos ipsos principali pro
 creatione finita. At uero uos cōtrā maiestatis immemores
 & sublimitatis tantæ, eas illis adiungitis natiuitates, or-
 tusq; eos ascribitis, quos ingenijs lautioribus homines et
 execrationi habeant & horron. Ex Ope (inquit) ma-
 tre, & ex genitore Saturno, cum suis est natus Diespiter
 fratribus. Vxores enim dij habent, atq; in coniugalia fœ-
 dera conditionibus ueniunt ante quæsitis? usu farreo, co-
 emptione, genialis lectuli sacramenta conducunt: habent
 speratas, habent pactas, habent interpositis stipulationi-
 bus sponsas? Et quid de ipsis coniunctionibus loquimur?
 quando & quosdā nuptias celebrasse, & festas habuisse
 frequentias dicitis, & lusisse in his deas: & quod partici-
 pes fesceninorum non essent, perturbasse discordijs om-
 nias: & in humanū in posterum genus exitiorū seuisse di-
 feramina? Sed in cæteris forsitan minus huius eluceat tur-
 pitudinis fœditas. Ergōne ille rector peli, pater deorū et
 hominū, supercilio & nuu totum motans & tremefaci-
 ens cælum, ex uiro concretus & fœmina est? Et nisi am-
 bo sexus in obscenas dissoluerētur copulatis corporibus
 uoluptates, Iuppiter ille maximus non esset, & usque ad
 hos dies, & regem numina non haberent, & cælum sine
 domino staret? Et quid Iouem miramur ex fœminæ effu-
 sum dicitare nos aluo, quando auctores uestri et nutricē
 habuisse conscribūt: et ex alieni uberis alimonia mox tra-
 ditam retinuisse uitam? Quid dicitis ô uiri? Ergōne (iterū
 dicam) tonans, fulgens, & fulminans, & nubila terribi-
 lia conducens, suxit flucta mammarū, uagium edidit, re-
 pfit

pfit: atq; , ut fletum poneret ineptissime tractū, crepitacu-
 lis obticuit auditis: & ad somnos inductus est in mollissi-
 mis cunis iacens, & uocibus delinitus infractis? O deorū
 assertio religiosa: ò amplitudinis met uendæ uenerabilem
 mōstrans atq; insinuans dignitatē. Siccine apud uos que
 so supernarū nascitur eminentia potestātū? his in lucem
 prodeunt generationibus dij uestri, quibus asini, porci, ca-
 nes, quibus immunda hæc omnis cōceptatur & gignitur
 terrenarū proluuies bestiarū? Nec cōtenti hos coitus gra-
 uitati attribuisse saturniæ, etiam ipsum regem mundi fla-
 gitiosius liberos procreasse natum atq; editū predicatis:
 Ex Hyperiona (inquit) matre, & ex Ioue iaculatore ful-
 minis, sol aureus & flagrantissimus natus est: ex Latona
 & eodē Arquitenens Delius, & sylvarum agitatrix Dia-
 na: ex Leda, & eodē quibus græcè Dioscoris nomen est:
 ex Alcmena & eodem Hercules ille Thebanus, quē claua
 pellisq; tutatæ sunt: ex Semela, atq; ipso, Liber, qui Bro-
 mius dicitur: ex ipso rursus, & Maia, Mercurius ore fa-
 cundus, & gestator affabiliū colubrarum. Potest ulla gra-
 uior contumelia Ioui uestro infligi, aut quicquā est aliud,
 quod labefactet, aut destruat deorū principis auctorita-
 tē, quā quod eū creditis uoluptatib. aliquando libidino-
 sis uictum, & in fœmineos appetitus inflammati pecto-
 ris incaluisse feruore? Et quid regi Saturnio matrimonijs
 fuerat cum alienis rei? Nō illi fuerat satis Iuno, nec sedare
 impetum cupiditatū in regina poterat numinū, cum nobi-
 litas eam cōmendaret tanta. facies, oris dignitas, & ulna-
 rum niuei marmoreiq; cādores? An uxore cōtentus haud
 una, cōcubinis, pellicibus, atq; amiculis delectatus impa-

tientiam suam spargebat passim (ut bacchari adoleſcētes solēt) salax deus, & canus ex infinitis corporibus flaccescentiū uoluptatū restituēbat ardorem? Quid dicitis ò impij, uel quas de uestro Ioue opinionū confingitis scēditates? Ita non animaduertitis, non uidetis, cuius eum notetis probri? cuius criminis constituatis auctorem? uel quas in eum labes flagitiōrū, quantas coaceruetis infamias? Ad libidinē homines proni, atq; ad uoluptatū blanditias natura infirmitate procliuēs, adulteria tamen legibus uindictant, & capitalibus afficiūt eos pœnis, quos in aliena cōprehenderint fœdera genialis se lectuli expugnatione iecisse. Subsefforis, & adulteri persona cuius esset turpitudinis, notæ cuius, regū maximus nesciebat, & speculator ille (ut fama est) bene meritorū, ac pessime, quidnam deceret se uelle rationibus pectoris non perspiciebat amissi. Et tolerari forsitan maletractatio hæc posset, si eum saltem personis cōiūgeretis cōparibus, et adultera uobis immortaliū cōstitueretur dearū. In humāis uero corporib. quidnam quæso inerat pulchritudinis, quid decoris, quid irritare, quod flectere oculos posset inde Iouis? cutes, uiscera, pituita, atq; omnis illa proluuiēs intestinorum sub inuolucris cōstituta: quā nō modo Lynceus ille penetrabili acie possit horrescere, uerūetiā quiuis alter sola uel cogitatiōe uitare, ò egregia merces culpæ, ò digna & preciosa dulcedo, propter quā Iuppiter maximus cygnus fieret, & taurus, et candidorū procreator ouorū. Si apire oculos mentis, & ueritatē propriam intueri sine ulla uultis gratificatione priuata, miseriarū omnium causas, quibus genus (ut dicitis) iam dudum afflictaur humanū, ex huiusmodi
repe=

reperietis opinationibus fluere, quas habetis antiquitas de dijs uestris: & quas in melius reformare ante oculos posita ueritate renuistis. Nam nos quidē quidam de illis aliquādo, aut incōueniens sensimus, aut cōscriptionibus edidimus indecoris, ut in inuidiā iaciatur nostrā labores generis humani, et cōmoditates, quibus uiuitur, immittite: Nūquid à nobis dicitur, ut ciconias, ut palumbes, ex Ioue esse progenios quosdā deos? Nūquid ex pelagi spuma, & ex cœli genitalibus amputatis cythereæ Veneris concretū coaluisse caudorē? Nūquid parricidij causa uirum esse Saturnū, & suis diebus tantis uinculorū ponderibus releuari? Nūquid beneficio curetū ab interitu seruatum Iouem? Nūquid expulisse regno patrem, & alieni iuris impertū uolentia & fraude tenuisse? Nūquid pulsum à Ioue senē Itatorū delituisse in sinibus, et quod tutus fuisset à filio, nomen Latio imposuisse pro munere? Nunquid incestas nuptias cum sorore Iouem ipsum dicimus fecisse nos? aut inuitatū ad eius mēsam pro suillis uisceribus prolem uescium Lycaoniam pransitasse? Nūquid altero claudum pede apud insulam Lemnū fabrilia opera exercuisse Vulcanum? Nunquid cupidinis atq; auaritiæ causa (sicut canit Bœotius Pindarus) Aesculapium fulminis transfixum esse telo? Nūquid Apollinem ditē factū, eos ipsos reges, quorū gazis fuerat locupletatus & donis, ambiguitate sefellisse responsi? Nūquid furem Mercuriū publicauinum: num nos esse Lauernā, atq; cū hoc simul fraudib. presidere furtiuis? Nūquid ex nobis Myrtilus est auctor, q̄ Macari filias, Megalcois ancillulas, profitetur fuisse mulas? Quis rege à cyprio, cuius nomē Cyniras est, ditatā me

reticulam Venerem diuorū in numero cōsecratam, quis ex reliquijs Pelopis cōpactum esse palladiū, prodidit? nō uos? Quis Spartanū fuisse Mariem, nōne Epicharmus auctor uester? q̄s in Thraciæ finib. procreatū, nō Sophocles Atticus cūctis consentientibus theatris? Quis mēsis in Arcadia tribus & decē uinctū? non Melæ fluminis filius? quis ei canes ab Caribus, quis ab Scythis asinos immolari? nō principaliter cum cæteris Apollodorus? Quis dum genitalibus insultat alienis, hæsisse in laqueis inuolutum? non cōmentarij uestri, non scænæ? Nunquid aliquando à nobis cōscriptum est mercenariā deos seruitutē seruisse, ut Herculem sordidi amoris & petulantiae causa, ut Admeto Apollinem Delium, ut Laomedonti troico Iouis fratrem, ut eidem sed cum patruo Pythiū, ut cōiugalia secreta miscētibus Mineruā luminis ministram, & lucernarū modulatricē? Nōne ille uester est uates, qui Martē fecit & Venerem mortaliū manibus uulneratos? Nō ex uobis Panyasis unus est, qui ab Hercule Ditem patrē, & reginā memorat sauciata esse Iunonem? Non uiraginē ab Ornyto caesam, cruentatam, uexatā, Polemonis uestri indicant scripta? Nō ab Hippocoontis liberis ipsum Sosibius Herculem cruciatū retulisse pronūciat, & illati uulneris, & doloris? Apud insulam Cretam sepulture esse mandatum Iouem nobis editū traditur? In Spartanis & Lacedæmonijs finibus nos dicimus cōditos, in cunis coalitos fratres? Noster ille est auctor, qui Patrocles Hurius scriptorum in titulis indicatur, qui tumulos memorat, reliquiasq; Saturnias tellure in sicula contineri? Chæroneus Plutarchus nostrarum esse partiū comprobatur, qui in cæteis uerticib.

Herculē

Herculem, post morborū comitaliū ruinas dissolutum in cinerē prodidit? Nam quid de illis amoribus dicam, quibus in feminas sanctos incaluisse cœlestes, uestris proditum literis, atq; auctorib. cōtinetur? Nunquid enim à nobis arguitur rex maris Amphitritas, Hippothoas, Amymonas, Menalippas, Alcyonas, per furiosæ cupiditatis ardorē castimonie uirginitate priuasse? Nūquid Apollo Latonius immaculatus ille, castissimus, atq; purus, Arsinos, Chrysas, Hypsipylas, Marpessas, Zeusippas, & Prothoas, Daphnas, & Steropas, incōsulti pectoris appetisse feruoribus? Nūquid senex Saturnus iam dudū oblitus canis, atq; annorū uetustate iam frigidus, nostris carminibus in dicatur ab uxore in adulterio comprehensus induisse formam feri, & sub pecoris specie hinnitibus euolauisse iactatis? Iuppiter ipse rex mundi, nonne à uobis infamis est esse per innumeras species, & petulantis amoris flammā seruilibus obumbrauisse fallacis? Nūquid à nobis aliquando cōscriptus est libidinosus ut perfereret furta, modo esse in aurum uersus, modo in satyrum ludicrū, in draconem, in alitem, in taurū, & quod omnia genera contumeliarū transfiliat, in formiculan paruulam, ut Clitoris uidelicet filiā Myrmidonis redderet apud Thessalos matrē? Quis illum in Alcmena nouem noctibus fecit peruigilasse contumis? non uos? Quis in amoribus desidem derelicta cœli statione iacuisse? non uos? Et sanè adiungitis beneficia nō parua: siquidē uobis deus Hercules natus est, qui in rebus huiusmodi patris sui transfiret exuperaretq; uirtutes. ille noctibus uix nouem unam potuit prolem exundere, concinnare, compingere, at Hercules sanctus deus natus quin

quaginta de Testhio nocte una perdocuit, & nomen uir-
 ginitatis ponere, & genitricum pondera sustinere. Quid
 quod non contenti foeminei generis attribuisse dijs curas,
 etiam sexus adiungitis adamatos ab his mares? Hylam ne
 scio quis diligit. Hyacintho est alius occupatus, ille Pelo-
 pis desiderijs flagrat, hic in Chrysippū suspirat ardētius,
 Catamitus rapitur deliciarū futurus, & poculorū custos.
 Et ut Iouis dicatur pullus, in partib. Fabius aduritur mol-
 libus ob signaturq; posticis. Sed soli amant apud uos ma-
 res, & foemineo sexui sua conseruata est sanctitas. Nonne
 uestris cautum est literis adamatum esse ab aurora Titho-
 num, arfisse in Endymionem Lunam, Nereidem in Aea-
 cum, in Achillis genitorē Thetim, Proserpinam in Adonē
 marem eius, Cererem in Iasionē nescio quem rusticanum,
 & post Vulcanū, Phœonem, Martem, in Anchise nuptias
 ipsam illam Venerem Aeneadam matrē, & Romana do-
 minationis auctorem? Cum talia igitur uos probra, & fla-
 gitiosa prodigia, non in unum aliquem nominatim, sed in
 omnem pariter superiorū gentem, quam esse uos remin-
 sino ullius exceptione iaciatis, audetis salua uerecūdia di-
 cere, aut esse nos impios, aut uos pios? cū multo maiores
 ferāt à uobis offensas ex omnib. probrib, quæ in illorū ma-
 ledicta conducitis, quàm amplitudinis & honoris ex ritu
 atq; officio cultionis? Aut enim falsa illa sunt cuncta, quæ
 sunt prompta de singulis existimationem illorū maiesta-
 temq; ledentia: & res digna omnino est, propter quā dii
 funditus genus omne debeant abolere mortaliū: aut si ex-
 plorata & uera sunt, & sine ullis dubitationibus compre-
 hensa, ad eam perducitur res summam, ut inuitissimis uo-
 bis

his non generis superi, sed humani eos fuisse credamus. Vbi enim nuptiæ, matrimonia, puerperia, nutrices, artificia, debilitates, ubi status capitis, & cōditio seruitutis, ubi vulnera, cædes, cruor, ubi amores, desideria, uoluptates, ubi omnis animorū affectio ab inquietis perturbationib. ueniens, necesse est diuinū nihil istuc esse: nec quod proprium caduci est generis, & terrene fragilitatis, præstantio ri posse adherere naturæ. Quis est enim qui credat, si modo agnoscit ac percipit uis istius potentie quæ sit, aut genitales habuisse partes deū, & abscissione foedissima priuatum his esse: aut ex se proditas aliquando interceptisse proles, & uinculorū coercitum poenis: aut cū patre quodammodo cōseruisse bella ciuilia, & eum iure abstinuisset regali: aut exterritū minoris metu uertisse exuperatum terga, & tanquā fugitiuum & exulem in submotis delituisse secretis? Quis est inquā, qui credat ad humanas accubuisse deum mensas, interemptū auaritiæ causa, sefellisse supplices ambiguitate responsi? præcellere in furū ordine, adulterasse, seruuisse, uulneratū esse, & adamasse: & per omnes libidinū formas incestarū cupiditatum circumegisse pellaciā? Atquin omnia uos ista & fuisse, & inesse in dijs asseueratis uestris: neq; ullā prætermittitis specie uitiositatis, maleficij, lapsus, quā non in conuiuiū numinum opinionū petulantia conferatis. Aut igitur uobis quærendi sunt dii alij, in quos omnia ista nō cadant: in quos enim hæc cadūt, humani sunt generis atq; terreni: aut si hi sunt tantūmodo, quorū nomina publicastis & mores, opinionibus tollitis uestris, Mortalia sunt enim quæcunque naratis. Et possumus quidem hoc in loco omnes istos nobis

quos

quos inducitis, atq; appellatis deos, homines fuisse mon-
strare, uel agragātino Eubemero replicato, cuius libellos
Ennius, clarum ut fieret cunctis, sermonē in Italū transu-
lit: uel Nicagora cyprio, uel Pelleo Leonte, uel Cyrenensi
Theodoro, uel Hippone ac Diagora melijs, uel auctori-
bus alijs mille, qui scrupulosa diligētiae cura in lucem res
abditas libertate ingenua protulerūt. Possumus inquam,
si placet, & Iouis res gestas, & Mineruae expromere bel-
la, uirginis & Dianae: quibus dolis Liber indorū affecta-
uerit regnum, cuius fuerit cōditionis Venus, cuius operae,
cuius quæstus: matrimoniū magna cuius tenuerit mater:
quidnam spei, quid uoluptatis spectroso ab Atye concepe-
rit. Vnde Serapis Aegyptius, unde Isis, uel ex quibus cau-
sis appellatio ipsa concinnata sit nominum. Sed non istam
suscepimus in eo sermone, quē facimus, uel operulam, uel
uoluntatē, ut ostendamus, & publicemus, quinam fuerint
hi omnes. Illud nobis propositū est, quoniam nos impios
& irreligiosos uocatis, uos contrā pios & deorum con-
tenditis esse cultores, demonstrare, atq; in medio ponere
ab hominibus magis nullis ignominiosius eos tractari, q̄
à uobis. Quod si habere se ita ex ipsis maledictionibus
promptum est, sequitur ut intelligi debeat uos superis sti-
mulos indignationū furialium cōmouere: qui tam foedas
de illis uel auditis, uel creditis, & ignominiosas ipsi com-
pingitis fabulas. Non enim qui sollicite relegit, & immacu-
latis hostias cædit, qui acruos thuris dat cōcremandos i-
gni, numina consentiendus est colere: aut officia solus reli-
gionis implere. Cultus uerus in pectore est, atq; opinatio
de dijs digna: nec quicq̄ prodest illatio sanguinis & cruo-
ris

ris, si credis de his ea quæ nō modo sint longe ab eorū di-
 vina præstantiq; natura, uerum etiā labis & turpitudinis
 aliquid, & maiestati eorū concilient, & decori. Interro-
 gare enim uos libet, & ad sermonis exigui responsionem
 uocare, utrumne grauius existimetis nullas cedere his ho-
 stias, quia putes naturam tantā neq; uelle, neq; appetere
 istas: an talia de his probra opinionū fœditate cōcipere,
 quæ cuiusuis animū in ultionis possint rabiem concitare?
 Si rerum momenta pendantur, nullum reperias tam inui-
 dum iudicē, qui non criminiosius existimet maledictis insi-
 gnibus cuiuspiam famā carpi, q̄ à quoquā silentio præte-
 riri. Hoc enim forsitan rationis existimari possit & cre-
 dit: illud sacrilegæ mentis est, & desperatæ in fictionib; cæ-
 citatis. In carimonijs uestris, rebusq; diuinis, *Postulationes*
 nibus locus est. & piaculis dicitur cōtracta esse cōmissio,
 si per imprudentiæ lapsum, aut in uerbo quispiā, aut sym-
 pinio deerarit: aut si cursu in solennibus ludis, curricula-
 lisq; diuinis. cōmissum omnes statim in religiones clama-
 tis sacras, si ludius constitit, aut tibicen repente conticuit:
 aut si patrimus ille qui uocatur puer, omisit per ignorā-
 tiam lorum, aut terrā tenere nō potuit. & audetis abnue-
 re in delictis tam grauib; uiolari semper à uobis deos, cū
 in leuioribus causis irasci eos ipsi cū pernicie sepius cōfi-
 teamini ciuitatis? Sed poetarū iniquiunt figmēta sunt hæc
 omnia, & ad uoluptatē cōpositæ lusiones. Non est quidē
 credibile homines minus brutos, & uetustatis remotissi-
 me uestigatores, aut nō eas inseruisse suis carminibus fa-
 bulas, quæ in notionibus hominū superessent, atq; in auribus
 collocatæ: aut ipsos sibi tantū licentiosi uoluisse iuris
 asci

L. Cicero. de harusp.
29. a.

asciscere, ut confingerent per stultitiã res eas, quæ nec ab infania procul essent remotæ, & quæ illis à dijs metum, et periculum possent ab hominibus comparare. Sed cõcedamus, ut dicitis, deformitatũ tantarum concinnatores esse atq; inuentores poetas: immunes tamen à deorũ maletractatione nec sic estis, qui talia cessatis maleficia uindicare: aut non legibus latis, & seueritate pœnarũ tantæ itis obuiam temeritati constitutumq; à uobis est, ne quis post hac hominũ id quod esset turpitudini proximũ, aut eorũ indignũ maiestatis loqueretur. Quisquis enim patitur peccare peccantẽ, is uires subministrat audaciæ: & maioris cõtumeliæ res est, falsis quinquã notare atq; insignire criminibus, q̃ uera ingerere atq; obiectare delicta. Quod enim sis dici, & quod esse te sentias, morsum habet minorum testimonio tacite recognitionis infra actum. Illud uero acerbissime uulnerat, quod inurit innoxios, & quod decus nominis atq; existimationis infamat. Scribuntur dij uesiri in triclinijs coelestibus, atq; in chalcidicis aureis coenitare, potare, & ad ultimũ fidibus & uocum modulatione mulceri. Vos aures patientissimas cõmodatis: nec iudicatis indignum uoluptates attribui dijs eas, quibus corpora terrena fulciuntur, & quas aures expeitũ eneruati pectoris dissolutione mollitæ. Inducuntur ex his alij amatores, adulteri castitatis, nec cũ fœminis tantum, sed cum uiris etiam propudiosos flagitiososq; miscere cõcubitus. Vobis nulla est cura quid super rebus dicatur tantis, neq; ullo saltem castigationis metu luxuriantũ literarũ coeretis audaciam. Per insanias, per furores orbare alij se, & tanquã hostili de sanguine, ita se proprio parricidio cruetare. Sa
crite

erilegia uos illa miramini elata sublimiter, et quod pœnis
 omnibus cōueniebat plecti, ut animosius cōsurgat auda-
 cia incentiuā extollitis laude. Illa uulnera orbitatis inge-
 mere, & cum eiulatibus indecoris fata incusare crudelia.
 uos stupetis eloquentiæ uiribus, & quod penitus oportea-
 bat ex humani generis coalitu tolli, percensetis: ac ne ulla
 intercidat obliuione curatis. Vulnerari, uexari, bella in-
 ter se gerere sui iulium memoratur ardore discriminum:
 uobis illa est descriptio uoluptati, atq; ut scriptorum tan-
 tam defendatis audaciam, allegorias res illas, & natura-
 lis scientiæ mentimini esse doctrinas. Sed quid ego negle-
 ctas aliorum cōqueror contumelias numinū? Ipse ille Iup-
 piter, cuius uos numen effari nō sine metu decuit & toti-
 us corporis cōcussione, amasius captus ab uxore describi
 tur confiteri culpas suas, & uelut demens ac nescius, quas
 amulas coniungi, quas uxori anteposuerit pellices, obdis-
 ratus inuerecundia publicare: uos talia qui extulere pro-
 digia, poetarum esse principes atq; reges diuinis ingenijs
 præditos, capita esse memoratis sanctissima: tantum: ab
 officio religionū, quas inducitis, euolastis, ut grauioris pō-
 deris sint apud uos uerba quàm coelitum uiolata sublimi-
 tas. Ita ergo nō decuit (si modo ullus decorū esset apud uos
 metus, aut si esse illos uspiā præsumptionis certæ confiden-
 tia crederetis) rogationibus, plebiscitis, consultorū sena-
 tus metu intercedere, prohibere, sancire, ne quis uellet de-
 dijs passim nisi quod esset plenā religionis, effari, ac à uo-
 bis saltem istū mererent honorē, ut quibus expelletis à uo-
 bis, eisdē ab his legibus propulsaretis iniurias. Maiestatibus
 sunt apud uos rei, q̄ de uestris secus obmurmurauerint ali-
 quid

quid regibus. Magistratum in ordinē redigere, Senatorem aut cōuicio prosequi, suis esse decrestis periculosissimum pœnis. Carmen malū conscribere, quo fama alterius coinquinetur & uita, decemuiralibus scitis euadere noluitis impune: ac ne uestras aures conuicio aliquis petulantiore pulsaret, de atrocibus formulas constituistis iniurijs. Soli sunt aqua uos superi inhonorati, contemptibiles, uiles: in quos ius est à uobis datum, quæ quisq; uoluerit dicere: turpitudinum iacere, quas libido confixerit, atq; excogitauerit formas. Et incuriam nobis intendere tam infamū non erubescitis numinum, cum sit rectius multo deos esse non credere, q̄ esse illos tales, taliq; existimatione sentire. Sed poetis tantummodo licere uoluistis indignas de dijs fabulas, & flagitiosa ludibria cōmisci. Quid pantomimi uestri, quid histriones, quid illa mimorum, atq; exoleti generis multitudo? Nonne ad usum quæstus sui abutitur dijs uestris, & lenocinia uoluptatū ex iniurijs attrahit cōtumelijsq; diuinis? Sedent in spectaculis publicis sacerdotū omnium, magistratūq; collegia, pōtiffices maximi, & maximi curiones: sedent quindecim uiri laureati, & diales cū apicibus flamines: sedent augures interpretes diuinæ mentis & uoluntatis: nec non & castæ uirgines, perpetui nutrices & cōseruatrices ignis: sedet cunctus populus & senatus: cōsulatibus functi patres, dijs proximi atq; augustissimi reges: & quod nefariū esset auditu, gentis illa genitrix martiæ, regnatoris & populi procreatrix amans saltatur Venus, & per affectus oēs meretriciæ utilitatis impudica exprimitur imitatione bacchari. Saltatur & magna sacris cōpta cum infulis mater: & contra decus etatis

nis illa Pefinütia Dyndimene, in bubulci unius amplexu
 flagitiofa fingitur appetitione gestire: necnö & illa pro-
 les Iouis a Sophocle in Trachinijs Hercules pestiferi teg-
 minis circumpetitus indagine miserabiles edere inducitur
 euilatus, uolentia doloris frangi, atq; in ultimã tabem dif-
 fluentiũ uiscerum maceratione cõsumi. Quin & ille in fa-
 bulis maximus ipse regnator poli sine ulla nominis maie-
 statisq; formidine adulterorũ agere introducitur partes,
 atq; ut fallere castitatẽ alienarum possit familiã matrum,
 ora immutare fallacia, & in species coniugum subdititiij
 corporis simulatione succedere. Nec satis hæc culpa est,
 etiam nimis, & scurrilibus ludicris sanctissimorũ perso-
 ne interponuntur deorum. Et ut spectatoribus uacuis risus
 possit atq; hilaritas excitari, iocularibus feriuntur cauilla-
 tionibus numina, conclamãt, & assurgunt theatra, caue
 omnes concrepant fragoribus atq; plausibus. Et quod nul-
 lis possit satisfactiõib. expiari, exoletis, atq; irrisoribus
 numinum dona instituuntur, & munera ab officijs ocium
 publicis, immunitas, et uacatio cũ coronis. Et audetis post
 ista mirari, unde oriantur hæc mala, quibus inũdatur &
 premitur sine ulla intermissione mortalitas: cũ omnis res
 eas, quibus sunt inuoluta probra numinũ, & maledictio-
 nis elogia, & quotidie referatis, & ediscatis quotidie: &
 si quando animũ desidem ociofis uultis hallucinationibus
 occupari, dies uobis poscatis dari, & sine ullis intermis-
 sionibus exhiberi. Quod si haberet uos aliqua uestris pro-
 religionib. indignatio, has potius literas, hos exurere de-
 buisset olim libros, istos demoliri, dissoluere theatra hæc
 potius, in quibus infamie numinum propudiosis quotidie

T publican-

publicantur in fabulis. Nam nostra quidē scripta cur igni-
 bus meruerint dari? cur immaniter cōuenticula dirui? in-
 quibus summus orator deus, pax cūctis & uenia postula-
 tur magistratibus, exercitibus, regibus, familiaribus, ini-
 micis, adhuc uitam degentibus, & resolutis corporū uin-
 ctione: in quibus aliud auditur nihil, nisi quod humanos
 faciat, nisi quod mites, uerecundos, pudicos, castos, familia-
 res, cōmunicatores rei cū omnibus, quos solidet germani-
 tatis necessitudine copulatio. Verū ita se res habet, ut quo-
 niam plurimum gladijs, & potestate ualeatis ferri, anteire
 uos etiam ueritatis sciētia iudicetis: & esse pro dijs pios,
 quorum potētias primi opinionum obscenitate fecidastis.
 Hoc in loco, si ferocitas uestra permittit, et rabies patitur
 illud nobis ut respondeatis, oramus: utrumne iras cadere
 in naturam existimetis deorū, an ab affectibus his longe
 diuinam esse beatitudinem disingatam? Nam si cōcipiunt
 has faces, & motibus exasperatur irarū (sicut uestræ opi-
 nationes ferunt, nā sepe illos dicitis & propter ludos mi-
 nus solcite factos, & propter p̄sules non probatos, &
 propter quaedam sp̄atiola defanata, & propter c̄rimo-
 nias non rite perfectas, tremoribus infirmuisse terrarum:
 & contagione pestilentie corruisse auras temporum lu-
 ctuosa cū populi uastitate) sequitur ut intelligi debeat ira-
 cundias non paruas ex opinionibus eos concipere p̄ædi-
 ctis. Quod si datur, & illud necessario consequens, misera-
 rias has omnes, quibus olim genus accumulatur humanū,
 ab huiusmodi fluere fictionibus: quod si ab his causis indi-
 gnatio proficiscitur numinum, miseriarum tantarum uos
 estis auctores, qui animos cœlitum nō cessatis offendere,

&

ultionis in rabie concitare. Sin autē ab huiusmodi nefarijs deorū est genus immune, neq; quid sit irasci dii omnino nouerunt: & nobis ergo irasci sine ulla ratione dicuntur, qui ira quid sit, ignorant, & ab eius contenta, & per mixtione sunt absoluti. Neq; enim fieri per rerum naturam potest, ut quod unum est, fiat duo, & in diuersas res eat unitas ingenita simplicitate diuisa.

ARNOBII DISP V=

tationum aduersus Gentes

Liber quintus.

STO ab ludentibus poetis cuncta illa sint prodita de immortalib. dijs probra. Quid illa, quae historiae continent graues, seriae, curiosae, quaeq; in arcanis mysterijs traditis, poetarum sunt excogitata lasciuia: Quae si uobis uiderentur ineptiarum talium fabulae, neq; in usu retineretis quaedam suo, neq; per cursus annuos letitias exerceretis ut festas, neq; ut rerū simulacra gestarum sacrorū conseruaretis in ritibus: ex quibus tam multis unū interim ponā moderaminis temperamentū secutus: in quo stolidus & imprudens ipse ille inducitur Iuppiter, uerborū ambiguitatibus lusus. In secūdo Antiatis libro (nequis forte nos existimet concinnare per calūnias crimina) talis perscripta est fabula: Numā illum regē, cū procuradi fulminis scientiā non haberet, essetq; illi cupido noscēdi, Egeriae monitu cāstus duodecim iuuenes apud aquam cōelasse cum uinculis: ut cum Faunus, & Martius Picus ad id locorū uenissent haustum (nam illis aquandi solenne iter hic fuit) inuade-